

І. В. Одотюк,
д. е. н., ДУ "Інститут економіки та прогнозування НАН України"
О. М. Фащевська,
к. е. н., ДУ "Інститут економіки та прогнозування НАН України"
О. А. Ткачова,
ДУ "Інститут економіки та прогнозування НАН України"

НАЦІОНАЛЬНЕ НАУКОМІСТКЕ ВИРОБНИЦТВО І МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІЧНА ІНТЕГРАЦІЯ: ПЕРЕДУМОВИ ТА НАСЛІДКИ РЕАЛІЗАЦІЇ

Виокремлено напрями, обсяг та інституційні механізми реалізації проектів співробітництва України з країнами Митного союзу та ЄС у сфері науки і наукомісткого виробництва, здійснено економічний аналіз результативності участі вітчизняних розробників у виконанні Сьомої рамкової програми ЄС, визначено передумови та імовірні наслідки реалізації різних сценарних варіантів міжнародної економічної інтеграції України (МС, ЗВТ ЄС).

Outlined areas, scope and institutional mechanisms for project implementation of Ukraine's cooperation with the Customs Union and the EU in the field of science and science-intensive production, carried out economic impact analysis of the participation of local developers in implementing the Seventh Framework Program EU, defined conditions and likely impact of the various scenario options for international economic integration Ukraine (CU, FTA EU).

Ключові слова: наукомістке виробництво, міжнародна економічна інтеграція, зона вільної торгівлі, митний союз.

Key words: knowledge-intensive production, international economic integration, free trade area, customs union

ВСТУП

Скорочення життєвого циклу технологій та створення якісно нових технологічних процесів зумовлюють домінування серійного промислового виробництва, підтримання масштабу якого можливе виключно за умови забезпечення доступу на нові ринки збуту. Успішне вирішення завдання підвищення рівня конкурентоспроможності національної економіки вимагає не лише реформування регуляторної складової вітчизняної політики економічного розвитку, а й удосконалення вибору напрямів і ступеня міжнародної економічної інтеграції, причому останнє не передбачає відповідь суто в геополітичній площині. Саме такі критерії повинні скласти основу по-

шуку відповіді на питання напрямку економічної інтеграції України, адже на сучасному етапі актуальність ефективного варіанта його розв'язання визначається, насамперед, розвитком країни в найближчій часовій перспективі.

Проблемам теорії й практики міжнародної економічної інтеграції та розвитку форм міжнародного співробітництва України у науково-технічній сфері присвячена низка фундаментальних праць вітчизняних науковців [1—5]. Водночас не втрачають актуальності питання оцінки можливих напрямів здійснення Україною міжнародного інтеграційного процесу, особливо з урахуванням впливу останнього на розвиток національного наукомісткого виробництва.

Таблиця 1. Спільні проекти України та Російської Федерації у високотехнологічних видах економічної діяльності

Вид економічної діяльності	Назва проекту	Вартість/обсяг проекту	Термін реалізації
Авіабудування	Спільне підприємство ТОВ "ОАК – Антонов" між ДАК "Антонов" та ВАТ "Об'єднана авіабудівна компанія" на паритетних умовах для виробництва Ан-70, Ан-124, Ан-148, Ан-158	3 млрд дол.	Розпочало роботу у червні 2011 р.
	Виробництво і поставка до Російської Федерації літаків Ан-158	90 літаків, обсяг замовлень у 2011 р. – 300 млн дол.	У 2010–2011 рр. підписані тверді контракти на поставку 20 літаків та опціони на 70 літаків; у 2012–2014 рр. відбудеться поставка 10 літаків
	Виробництво і поставка ВПС Російської Федерації літаків Ан-70	до 2013 р. – 145,3 млн дол., загальна вартість – 2,5 млрд дол.	Відповідно до Державної програми розвитку озброєнь Російської Федерації на 2011–2020 рр.; поставки розпочнуться у 2015–2016 рр.
	Виробництво і поставка двигунів та інших елементів для літаків Ан-140	11 літаків	2012–2013 рр.
Атомна енергетика	Створення спільного підприємства та будівництво в Україні заводу з виробництва ядерного палива для реакторів типу ВВЭР – 1000 (відповідно до угоди, підписаної у 2010 р. частка України – 50%+1 акція, РФ – 50% – 1 акція)	300 млн дол.	Початок роботи заводу – 2012–2013 рр., вихід на повну потужність – 2022–2023 рр.
	Добудова 3-го та 4-го енергоблоків Хмельницької АЕС	6 млрд дол.	Здача блоків в експлуатацію передбачена у 2016–2017 рр.
Аерокосмічна діяльність: телекомунікації	ЗАТ "Супутникова система "Гонець" ¹	100 млн дол.	Відповідно до програм співробітництва у галузі космічного простору ²
Аерокосмічна діяльність: космічна навігація	Глобальна навігаційна система (ГЛОНАСС) ¹	500 млн дол.	Відповідно до Українсько-російської угоди про співробітництво у галузі використання та розвитку російської глобальної навігаційної супутникової системи ГЛОНАСС
Аерокосмічна діяльність: пускові послуги	СП "Міжнародні космічні послуги" (проект "Наземний старт" ¹)	500 млн дол.	Відповідно до статутних документів СП
Аерокосмічна діяльність: ракетоносії	"Морський старт" ³ , "Наземний старт"	1,3 млрд дол. ⁴	Проект "Морський старт" забезпечений замовленнями до 2013 р.
	"Дніпро" (Міжнародна космічна корпорація "Космотрас")	Станом на червень 2011 р. є замовлення на поставку 10 ракет "Зеніт-3SL"	До 2020 р.
Дослідження космічного простору	"Спектр-УФ", "Фобос-Грунт", "Спектр-Р" ("Радіоастрон") та інш.	—	Відповідно до програм співробітництва у галузі космічного простору ²

¹ Учасником цих проектів також є Республіка Казахстан.² Програма українсько-російського співробітництва в галузі дослідження і використання космічного простору на 2007—2011 рр. та Довгострокова програма російсько-українських наукових експериментів на РК МКС. Програма українсько-російського співробітництва в галузі дослідження і використання космічного простору на 2012—2016 рр. знаходиться на стадії розробки.³ На даний час до складу консорціуму "Sea Launch" входять: Energia Overseas Limited (ДП Ракетно-космічної корпорації "Енергія", Російська Федерація), якому належить 95% акцій, Boeing Commercial Space Company (США) — 3% акцій та Aker Kværner (Норвегія) — 2% акцій. КБ "Південне" та ВО "Південний машинобудівний завод ім. Макарова" вибули зі складу акціонерів, але залишилися ключовими учасниками проекту.⁴ Загальна вартість техніки та обладнання, яке виготовить ВО "Південмаш" для проектів "Морський старт" та "Наземний старт" в 2011 р.

Джерело: складено авторами за даними відкритих джерел інформації.

ПОСТАНОВКА ЗАДАЧІ

Враховуючи зазначене вище, метою написання статті було визначення, з огляду на існуючий рівень і сфери взаємодії з країнами-торговими партнерами, економічних передумов, переваг, загроз і можливих

наслідків реалізації Україною одного із актуальних на сьогодні напрямів економічної інтеграції — Митний союз в складі Російської Федерації, Білорусі і Казахстану або Зона вільної торгівлі з Європейським Союзом.

Таблиця 2. Спільні проекти України та Російської Федерації у галузі нанотехнологій

№	Вид економічної діяльності	Назва проекту
1	Технологія наноструктур	Вакуумно-дуговий синтез багатокомпонентних надтвердих нітридних наноструктурних покриттів
2		Розроблення фізичних основ технології одержання та дослідження властивостей нанокристалічних порошкових композицій на основі оксидів металів III групи для створення на їх основі твердотільних керамічних лазерів та пристроїв керування лазерним випромінюванням
3		Розроблення фізико-хімічних основ технології отримання наноструктур для НВЧ-приладів з використанням модифікованого впливу рідкісноземельних елементів
4		Розробка ефективних зондових методів формування наноелектронних структур на основі легованого кремнію
5	Фізика наноструктур	Розробка методу дослідження самоорганізованих органічних моношарів і наногетероструктур металоорганіки для вирішення прикладних завдань молекулярної електроніки
6	Наноелектроніка і нанофотоніка	Дослідження електродинамічних характеристик матеріалів на основі наноструктурних вуглецевих композитів та гексаферитів в міліметровому діапазоні хвиль
7		Дослідження фізичних властивостей наноструктур теплових сенсорів та розробка принципів їх формування
8		Розробка на основі аморфних плівок методів отримання плівок протокристалічного кремнію для використання у фотовольтаїці
9		Розроблення фізичних основ технології отримання гетероструктур на основі арсенід-галієвих матеріалів методом МОС-гібридної епітаксії для отримання фотовольтаїчних елементів з високим ККД
10	Нові наноматеріали	Наноструктуровані рідкокристалічні системи як сенсорні матеріали та біоеквівалентні середовища для біофізичних та медичних досліджень
11	Діагностика і метрологія наноструктур	Нове покоління рентгенодифракційної характеристики функціональних матеріалів та виробів нанотехнологій (дифузна динамічна комбінована дифрактометрія)
12		Діагностика структур зниженої розмірності на основі напівпровідникових та магнітних матеріалів
13		Розробка фізичних основ технології і проекту фабрик фотонів нового покоління на основі оберненого ефекту Комптона
14	Нанобіотехнології	Розробка методів отримання багатофункціональних люмінесцентних наноструктур для технічних і біомедичних застосувань
15		Отримання бібліотеки наноантитіл для виявлення біологічно небезпечних об'єктів на прикладі наноантитіл до рекомбінантних фрагментів дифтерійного токсину

Джерело: за даними www.nauka.kiev.ua

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Співробітництво між Україною та країнами-членами Митного союзу, передусім Російською Федерацією, у середньо- та високотехнологічних галузях промисловості зосереджене, головним чином, в авіабудуванні, освоєнні космосу, атомній енергетиці, а також сфері нанотехнологій. При цьому виконання окремих проектів знаходиться на різних стадіях — від початкової зацікавленості (наприклад, щодо будівництва високошвидкісної залізничної лінії "Славутич-Сапсан") і створення спільних підприємств у суднобудуванні, атомній енергетиці та інших до багаторічної плідної діяльності у спільних проектах в авіабудуванні і дослідженнях космічного простору (табл. 1). Загальна вартість зазначених у таблиці найбільш значущих проектів науково-технічного співробітництва оцінюється у 14,5 млрд дол. США.

Показовим прикладом тісної співпраці України та Російської Федерації у одній з передових високотехнологічних галузей — нанотехнологіях — є реалізація Українсько-російської двосторонньої програми "Розвиток співробітництва в сфері нанотехнологій між Україною та Російською Федерацією на 2009—2012 роки". Нею передбачено виконання 15 спільних проектів, більше половини з яких мають практичну спрямованість (табл. 2).

Вагомим підкріпленням співробітництва у сфері нанотехнологій є затвердження у червні поточного року Концепції Програми створення та розвитку віртуальної лабораторії для досліджень у сфері нанотехнологій, яка надасть можливість проводити спільні дослідження з віддаленим доступом до унікального обладнання, створити базу даних та обробляти отримані дані на суперкомп'ютері, проводити віртуальні виставки, сприяючи, таким чином, трансферу технологій [6]. Крім того, правові засади спільної діяльності в галузі трансферу технологій у перспективі визначатимуться Угодою про створення Українсько-Російської міжуніверситетської мережі трансферу технологій між Національною мережею трансферу технологій України та Російською мережею трансферу технологій.

Отже, співробітництво України та Росії у наукомістких галузях базується на використанні науково-технічного потенціалу країн, який сформувався у попередній історичний період, і поряд з цим демонструє здатність до встановлення зв'язків у новітніх сферах високих технологій. Переважна більшість спільних науково-технічних проектів має прикладний характер. Це дає вагомі підстави

стверджувати, що за умови продовження такого співробітництва відбуватиметься зростання обсягів середньо- та високотехнологічного експорту України до Російської Федерації та інших країн-членів Митного союзу.

З іншого боку, Україна — це держава, яка є партнером Європейського союзу у рамках Європейської політики сусідства та Східного партнерства. Співпраця України та Європейського Союзу розвивається за напрямками, головними з яких є підтримка демократичного розвитку і ефективного управління, регулярна реформа та зміцнення адміністративного потенціалу, розвиток інфраструктури та ядерна безпека.

Правові засади відносин України та ЄС ґрунтуються на Угоді про партнерство та співробітництво (укладена у 1998 р.) та Порядку денному асоціації Україна-ЄС (2009 р.). Останній містить перелік реформ, відображених у його Пріоритетах, які має здійснити Україна для укладення Угоди про асоціацію, а також є рамковим документом для фінансового та технічного співробітництва ЄС з Україною. У січні 2010 р. Спільний комітет Україна-ЄС ухвалив перелік Пріоритетів Порядку денного асоціації на 2010 рік, до якого увійшли 78 пріоритетів у сферах:

- політичний діалог;
- зовнішня політика та політика безпеки;

Таблиця 3. Діючі спільні проекти Україна-ЄС за підтримки Інвестиційного механізму сусідства

— співробітництво з питань юстиції, свободи та безпеки;

— торгівля та питання, пов'язані з торгівлею;

— співробітництво у сфері енергетики;

— інші сфери співробітництва.

До складу "Інших сфер співробітництва" відноситься і науково-технічне співробітництво України та ЄС, яке знайшло відображення лише в одному пріоритеті № 69. Його зміст наступний: "пролонгувати та активізувати виконання Угоди між Україною та ЄС про наукове і технологічне співробітництво з метою розширення участі українських дослідницьких установ у проектах Сьомої рамкової програми". Пріоритети на 2011 р. залишаються до цього часу не визначеними.

Для підтримки дій України з наближення до Європейського Союзу останній надає різноманітну технічну й фінансову допомогу, яка здійснюється через:

— інструменти, залучені ЄС для імплементації цілей та пріоритетів, визначених Порядком денним асоціації Україна-ЄС;

— Європейський інструмент сусідства й партнерства (European Neighbourhood & Partnership Instrument (ENPI)), який є фінансовим підґрунтям стратегії Європейської політики сусідства. Його використання регламентується Стратегічним документом ЄС-Україна на 2007—2013 рр., реалізація якого відбувається через Національні індикативні програми, що розробляються на 3—4 роки та визначають розподіл коштів між пріоритетами. Вони, у свою чергу, втілюються у щорічних Програмах дій, які є підставою для виділення коштів ЄС;

— фінансування з Інвестиційного механізму сусідства (Neighbourhood Investment Facility) у 2008—2011 рр. п'яти проектів переважно в енергетичному секторі в обсязі 22 млн євро (табл. 3);

— інструмент співпраці в галузі ядерної безпеки (INSC);

— інструмент із захисту прав людини (EIDHR);

— інструмент зі стабільності (IfS);

— тематичні програми допомоги, які стосуються, наприклад, питань прав людини та громадянського суспільства тощо.

Відповідно до Стратегічного документу ЄС-Україна на 2007—2013 рр., здійснювалась реалізація:

— Національної індикативної програми на 2007—2010 рр., загальний обсяг фінансування якої становив 494 млн євро;

— Національної індикативної програми на 2011—2013 рр., якою передбачено виділення 470,1 млн євро.

Національна індикативна програма на 2007—2010 рр. передбачала наступні групи пріоритетів, розподілені за трьома сферами:

1) підтримка демократичного розвитку та ефективного управління: реформа державного управління та управління державними фінансами; верховенство права та судова реформа; права людини, розвиток громадянського суспільства та органи місцевої влади; освіта, наука і міжлюдські контакти/обміни;

2) підтримка регуляторної реформи та розбудова адміністративної спроможності: сприяння взаємній торгівлі, покращення інвестиційного клімату і зміцнення соціальних реформ; регуляторні аспекти окремих галузей;

3) підтримка розвитку інфраструктури: енергетика (не ядерна); транспорт; навколишнє середовище; управління кордонами і міграцією, включаючи питання реадмісії.

Розподіл ресурсів за пріоритетними сферами наступний:

1) підтримка демократичного розвитку та ефективного управління — 148,2 млн євро (30%);

2) підтримка регуляторної реформи та розбудова адміністративної спроможності — 148,2 млн євро

Назва проекту	Зміст проекту	Міжнародні фінансові установи, які беруть участь у проекті	Загальна вартість проекту, млн євро	Розмір гранту Інвестиційного фонду сусідства, млн євро
Технічна допомога для українських муніципалітетів	Інвестиції у розвиток комунального господарства міського транспорту у Житомирі, Рівному, Львові, Енергодарі, Івано-Франківську.	ЄБРР, ЄІБ	135,0	5
Технічна допомога Укренерго щодо високовольтних ліній електропередач	Технічна допомога для корпоративної національної оператора систем передачі електроенергії, впровадження сучасних інформаційних систем управління, реалізації стратегії сталого розвитку	ЄБРР, ЄІБ	301,3	0,8
Зміцнення мереж електропередач	Спрямовання цільових інвестицій в українські мережі високовольтних ліній електропередач для покращення їх безпеки і надійності, а також сприяння регіональній інтеграції в енергетиці, у т. ч. транскордонним зв'язкам з ЄС.	ЄБРР, ЄІБ	1110	5
Проект відновлення гідроенергетики	Проект є частиною програми відновлення гідроенергетики України, спрямованої на підвищення енергетичної безпеки країни та зменшення залежності від поставок енергоносіїв	ЄБРР, ЄІБ	398,6	3,6
Підготовчі дослідження модернізації української газотранспортної системи та сховищ	Дослідження екологічного і соціального впливу модернізації української ГТС та підземних сховищ газу з метою надання допомоги трьом міжнародним фінансовим організаціям у проведенні експертної оцінки для підготовки принципів майбутніх інвестицій в українську ГТС	ЄБРР, ЄІБ	2000	2,5
Загальна вартість зазначених у таблиці проектів			3 944,9 млн євро	

Джерело: за даними Європейської комісії [7].

Таблиця 4. Українські заявники та їхні пропозиції до участі у РП7

Країна	Подані пропозиції*		Прийняті пропозиції		Показники успішності	
	Кількість заявників з країни	Фінансовий внесок Європейської Комісії, млн євро	Кількість заявників з країни	Фінансовий внесок Європейської Комісії, млн євро	Заявники з країни, %	Фінансовий внесок Європейської Комісії, %
Україна	560	60,7	112	8,0	20,0	13,1
Загалом за країнами СЕСА**	2 765	362,0	566	54,2	20,5	15,0
Країни ЄС	203 136	66 773,4	45 263	13 730,1	22,3	20,6
Треті країни	12 819	1 543,0	3 001	247,3	23,4	16,0
Загалом за усіма країнами	237 652	75 733,8	53 059	15 381,4	22,3	20,3

* — за винятком неправомочних пропозицій (відповідно до критеріїв правомочності), які дублювалися та/або які були відкликані координатором, та за винятком пропозицій, поданих на першому етапі.

** — країни колишнього СРСР, окрім Литви, Латвії та Естонії.

Джерело: [8].

Таблиця 5. Результативність співпраці України і ЄС (РП 7) за кількістю проектів, учасників та часткою у загальному обсязі фінансування (в т. ч. серед країн СЕСА), %

Індикатор	2007	2008	2009	2010*	Загалом РП7
Частка проектів за участю України у загальній кількості проектів	0,18	0,75	0,82	0,67	0,67
Частка України у загальній кількості учасників	0,02	0,21	0,26	0,16	0,21
Частка України у загальній кількості учасників з СЕСА	4,35	23,42	20,66	15,79	20,58
Участь України у фінансуванні СЕСА	10,15	15,80	21,47	24,51	17,95
Участь України у загальному обсязі фінансування	0,02	0,06	0,07	0,03	0,06

* — Порівняно з контрактами, підписаними до 25.03.2010 р.

Джерело: там же.

(30%);

3) підтримка розвитку інфраструктури — 197,6 млн (40%).

Національна індикативна програма на 2011—2013 рр. також охоплює три сфери діяльності, які складаються з наступних пріоритетів:

1) підтримка демократичного розвитку, верховенства права та якісного управління: свобода та безпека,

про створення глибокої та всеосяжної зони вільної торгівлі між Україною і ЄС) — 117,5 — 164,5 млн євро (25—35%);

3) підтримка сталого розвитку — 211,5—258,5 млн євро (45-55%).

Отже, склад пріоритетних напрямів співробітництва України та ЄС і відповідний розподіл їх фінансування з боку Євросоюзу свідчить, що питанням науково-технічного співробітництва

у тому числі реформа правосуддя; інтегроване управління кордонами; реформа державного управління і управління державними фінансами; роззброєння.

2) сприяння укладанню Угоди про асоціацію між Україною та ЄС: сприяння вступу в дію Угоди про асоціацію; сприяння створенню зони вільної торгівлі між Україною і ЄС (DCFTA).

3) підтримка сталого розвитку: енергетика, довкілля та зміна клімату, транспорт; регіони та розвиток сільських територій.

Передбачається наступний розподіл ресурсів за пріоритетними сферами:

1) підтримка демократичного розвитку, верховенства права та якісного управління — 94—141 млн євро (20—30%);

2) сприяння укладанню Угоди про асоціацію між Україною та ЄС (у тому числі угоди

приділяється недостатньо уваги. До того ж розширення участі українських дослідницьких установ у проектах Сьомої рамкової програми ЄС (РП7) є радше засобом підвищення їх наукового рівня та поліпшення матеріально-технічної забезпеченості, а не широкомасштабної модернізації вітчизняного виробництва, оскільки стратегічними цілями цієї програми є зміцнення наукової і технологічної бази європейської промисловості та підвищення її міжнарод-

Таблиця 6. Очікуваний і реальний ефект участі України від виконання проектів в рамках РП7

Індикатор		2007	2008	2009	2010*	Загалом РП7
Подані пропозиції із щонайменше одним учасником з України	Пропозиції	196	131	101	2	430
	Українські організації загалом	274	196	127	4	601
	Фінансування, запропоноване українським організаціям, млн євро	41	20,3	10,9	0,1	72,3
	Частка у загальній кількості пропозицій, %	0,80	0,80	0,70	1,40	0,80
	Частка українських організацій у загальній кількості організацій, %	0,22	0,27	0,19	0,38	0,23
Пропозиції, прийняті на фінансування із щонайменше одним учасником з України	Пропозиції	32	21	27	1	81
	Українські організації загалом	38	41	32	1	112
	Очікуване фінансування для українських організацій, млн євро	4,12	2,58	1,26	0,01	7,96
	Частка у загальній кількості пропозицій, %	1,00	0,80	0,80	1,20	0,90
	Частка у загальній кількості заявників, %	0,17	0,29	0,20	0,17	0,21
Показник успішності за участю України	Пропозиції (прийняті/подані), %	16,30	16,00	26,70	50,00	18,80
	Заявники (прийняті/подані), %	13,90	20,90	25,20	25,00	18,60
	Ступінь зменшення фінансування, %	10,00	12,70	11,60	10,00	11,00

* — За конкурсами, завершеними до 19.01.2010 р.

Джерело: там же.

ної конкурентоспроможності. При цьому її позитивний вплив на науково-технічний та економічний розвиток третіх країн не є пріоритетним і на практиці виявляється незначним (табл. 4—6).

Показник успішності українських заявників, визначений за кількістю організацій, відібраних для фінансування, відносно кількості оцінених пропозицій — 20%, що суттєво не відрізняється від середнього показника РП7 (22,3%), проте перевищує рівень у нових країнах ЄС (18,6%). Показники успішності України у групі країн СЕСА та країн-учасників угоди про Європейську політику сусідства є нижчими за середній рівень (рис. 1—2) [8].

У цілому, українські команди проявляли активність у 18 пріоритетних напрямках, 70 тематичних групах та 164 деталізованих тематиках. Найчастіше для проектів обирали такі напрями: Дії Марії Кюрі — Міжнародні гранти — 57 заявок, Навколишнє середовище — спостереження за Землею та інструменти оцінки сталого розвитку — 30, Навколишнє середовище — екологічні технології — 28 та MNP — Матеріали — 27 заявок (рис. 3).

За кількістю заявників з України переважали науково-дослідні організації та вищі і середні загальноосвітні заклади — 72,3% заявників, пропозиції яких були прийняті. Щодо обсягу необхідного від Європейського Співтовариства фінансування за прийнятими пропозиціями, то найбільшу групу бенефіціарів знов становили науково-дослідні організації та заклади освіти з аналогічними показниками (36% та 32% від загального обсягу). Ним помітно поступається приватний комерційний сектор — 16% від загального обсягу.

Таким чином, дослідження науково-технічного співробітництва України з країнами-членами Митного союзу та з Європейським Союзом свідчить, що перший напрям орієнтований переважно на досягнення практичного, взаємовигідного результату у галузях, якими визначається сучасний науково-технічний рівень і перспективи подальшої модернізації економіки України. Другий же значною мірою спрямований на суспільно-політичні та гуманітарні аспекти співпраці, його вплив на технічне і технологічне оновлення української промисловості фактично відсутній.

ВИСНОВКИ

Підсумовуючи наведені вище матеріали щодо пріоритетних напрямів, кількості та вартості діючих та погоджених спільних проектів між Україною та країнами-членами Митного союзу, з одного боку, та ЄС — з іншого, в частині перспектив розвитку вітчизняного наукомісткого виробництва, сформульовано передумови та наслідки реалізації трьох можливих варіантів міжнародної економічної інтеграції України.

Варіант А — підписання угоди про зону вільної торгівлі з ЄС.

Позитивні передумови для України:

1) набуття реальності перспектив інтеграції України до складу країн-членів ЄС;

2) поступове долучення вітчизняного наукомісткого виробництва до системи європейських стандартів і технічних регламентів;

3) доступ до європейського ринку та обсяг безпосередньо самого споживчого ринку ЄС;

4) імовірність кількісного, але не вартісного,

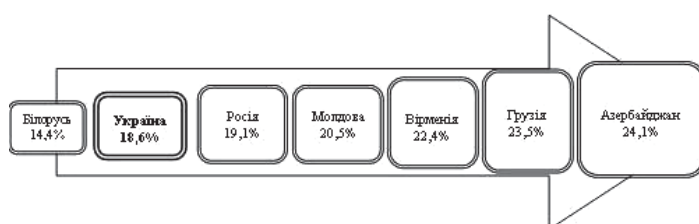

Рис. 1. Рейтинг України серед учасників угоди про Європейську політику сусідства за показником успішності

збільшення грантів для представників вітчизняної наукової та освітньої сфер.

Наслідки:

- 1) втрата третини високотехнологічного експорту;
- 2) скорочення інноваційної активності серед підприємств вітчизняної промисловості в цілому, наукомісткої індустрії зокрема;
- 3) стагнація технологічної ініціативи українських розробників.

Варіант Б — входження до Митного союзу.

Позитивні передумови для України:

- 1) розширення тематики укладених спільних проектів, збільшення їх кількості та вартості;
- 2) формування економічних умов для налагодження серійного виробництва окремих видів високовартісної високо- та середньотехнологічної продукції;
- 3) залучення та опанування технологій виробництва ядерного палива;

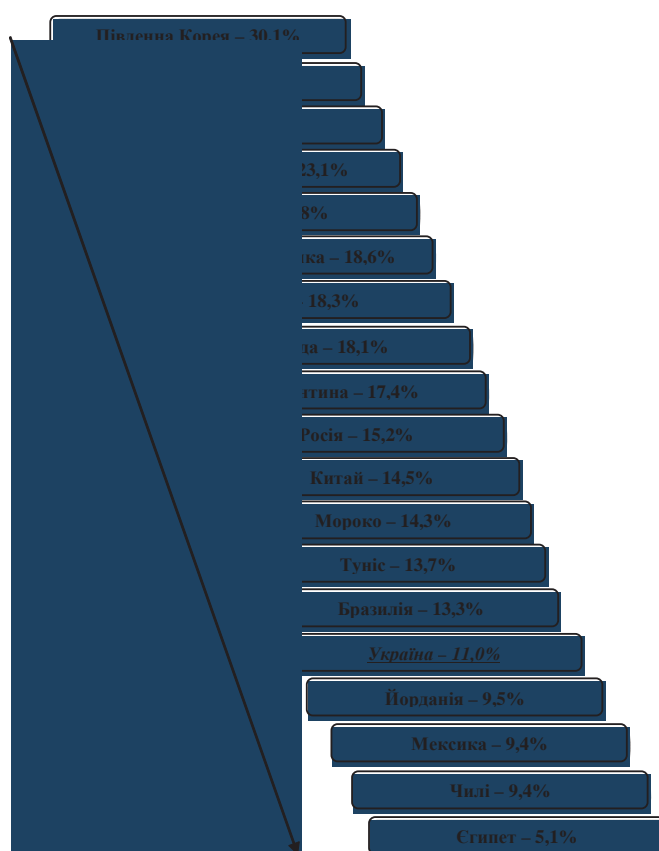
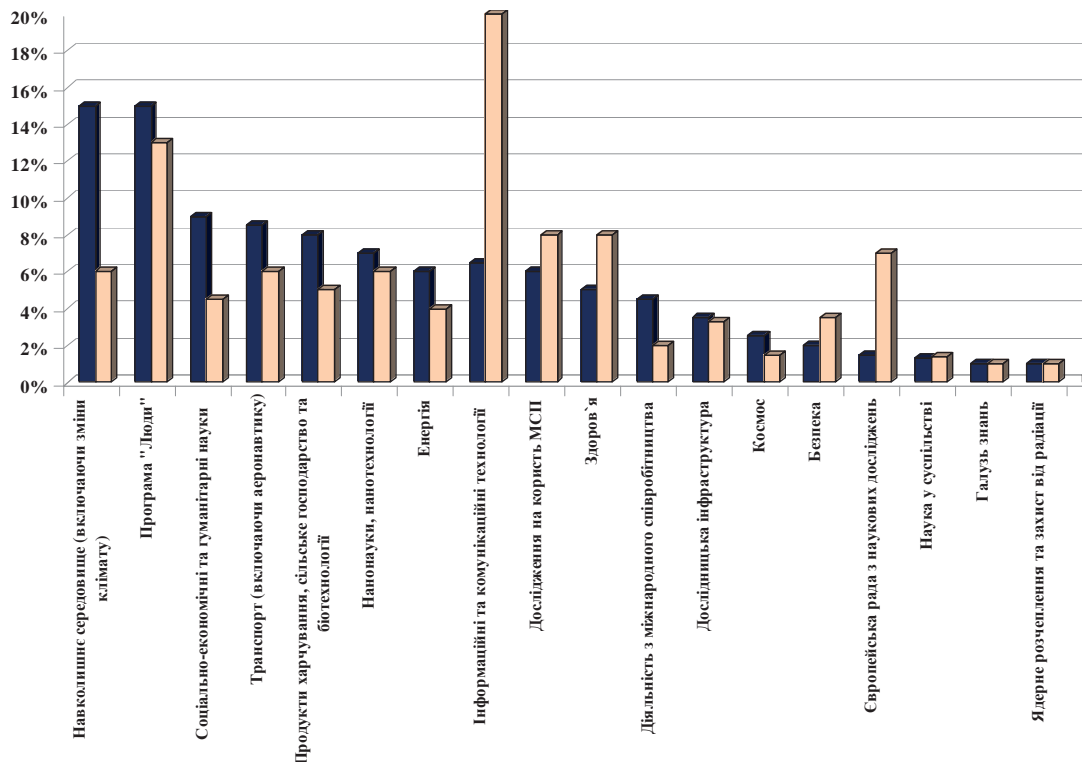

Рис. 2. Рейтинг України з-поміж країн, що підписали угоди про співробітництво у сфері науки та технологій за показником успішності (фінансовий внесок)

Рис. 3. Пріоритетність науково-технічних напрямів в структурі поданих заявок з України та країн-учасниць РП7

4) збільшення обсягу високо- та середньотехнологічного експорту, формування передумов для розширення номенклатури експорту наукомістких товарів та послуг;

5) уникнення зростання ціни на імпортовані з РФ природний газ і нафту, що створюватиме необхідні передумови для утримання і подальшого збільшення попиту на високо- і середньотехнологічну продукцію з боку основних виробництв вітчизняної економіки.

Наслідки:

1) зміна структури експорту в напрямі збільшення його високотехнологічної складової;

2) завершення нині діючих та прийняття і погодження нових програм по спільній розробці сучасних новітніх технологій;

3) пролонгація участі у реалізації програми інноваційного розвитку країн-учасниць СНД;

4) нові можливості стимулювання науково-технологічного розвитку шляхом участі в спільних програмах Центру високих технологій ЄврАзЕС.

Варіант В — збереження Україною нейтрального статусу.

Переваги для України: відсутні, оскільки порівняння відбувається фактично в одній площині — площині характеристик сучасного етапу розвитку наукомісткого виробництва України.

Наслідки: відтермінування вирішення питання вибору напряму економічної інтеграції України надалі лише зменшуватиме потенційні переваги від її долучення до будь-якого із існуючих на сьогодні варіантів торгово-економічного міжнародного об'єднання.

Отже, з урахуванням представлених вище аналітичних оцінок маємо необхідні підстави стверджувати, що в сучасних соціально-економічних умовах прийнятним вектором міжнародної економічної інтеграції України,

який визначатиме порівняно високий відносно інших рівень перспектив подальшого розвитку України, є напрям торгово-економічного об'єднання в рамках Митного союзу РФ, Білорусі, Казахстану.

Література:

1. Семиноженко В.П. Україна: шлях до постіндустріальної цивілізації / В.П. Семиноженко. — Харків: Константа, 2005. — 360 с.

2. Геоекономічні сценарії розвитку і Україна: монографія / М.З. Згуровський, Ю.М. Пахомов, А.С. Філіпенко, В.Г. Андрійчук, І.К. Бистряков, В.С. Будкін, І.В. Бураковський, В.В. Величко, В.Я. Голюк, О.І. Дікарев. — К.: Акад., 2010. — 323 с.

3. Сиденко В.Р. Глобализация и экономическое развитие. — К.: Феникс, 2008. — 376 с.

4. Новый курс: реформи в Україні. 2010-2015. Національна доповідь / За заг. ред. В. М. Гейця [та ін.]. — К.: НВЦ НБУВ, 2010. — 232 с.

5. Оцінка витрат та вигод від укладання угоди про зону вільної торгівлі між Україною та ЄС. — К.: К.И.С., — 2010. — 96 с.

6. Українсько-російське науково-технічне співробітництво виходить у практичну площину [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/control>

7. Neighbourhood Investment Facility [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://ec.europa.eu/europeaid/where/neighbourhood/regional-cooperation/irc/nif_ukraine_en.htm

8. Супел Йержі А. Участь України у Сьомій Рамковій Програмі ЄС (статистичний звіт). — Варшава — Київ: Спільний офіс підтримки інтеграції України до європейського дослідницького простору, 2010. — 34 с.

Стаття надійшла до редакції 21.07.2011 р.